

ἐπρόκειτο ἀπλῶς περὶ τῶν κυρίως «γραμμάτων» τοῦ Εἶναι, τοῦ Α, Β κλπ. καὶ τῶν δυνατῶν αὐτῶν σχέσεων.

Ἡ βίασις ὅμως ἀμφοτέρων τῶν τόσων διαφορῶν κατὰ τὴν κατεύθυνσιν τρόπων ἐξετάσεως εἶχε τεθεῖ ἢ ἐν τῷ «Παρμενίδῳ». Ἐπιβεβαιοῦται ἄρα ὅτι ἐν ἀρχῇ ἐλέχθη, ὅτι ἀμφοτέροι οἱ διάλογοι: καὶ ὁ «Σοφιστής» καὶ ὁ «Φίληβος» ἀναπτύσσουσι, ἀπὸ διαφορῶν ὅμως ἀπόψεων, τὰς νέας ὑπὸ τοῦ «Παρμενίδου» τεθείσας ἀρχάς. Ὁ «Σοφιστής» πραγματεύεται τὸ ἀπλούστερον πρόβλημα, ἐπεξεργάζεται ἴσως αὐτὸ τελειότερον, παραμένει ὅμως παρὰ πολὺ εἰς τὰ ὕψη τῆς θεωρίας. Ὁ «Φίληβος» ἀνακινῶν τὸ ζήτημα καὶ συγκεντρῶν τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς κατ' ἰδίαν ὑπάρξεως, πλησιάζει πρὸς τὸ ἔργον λογικῆς θεμελίωσης τῆς φυσικῆς καὶ ἀποτελεῖ οὕτω τὴν φυσικὴν μετάβασιν εἰς τὸν «Τίμαιον».

Γ. Ἐρευνα περὶ τῆς ἡδονῆς καὶ λύπης. (σελ. 31 - 55)

Ἡ νῦν ἐπακολουθοῦσα λεπτομερὴς ἐξέτασις τῆς ἡδονῆς ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀξίωσιν αὐτῆς νὰ σημαίνῃ τὸ ἀγαθὸν φέρει ἡμᾶς εἰς ἐρεῖνας κατὰ τὸ πλεῖστον ψυχολογικῆς φύσεως: παρουσιάζονται ὅμως κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῶν καὶ ζητήματα διαλεκτικῆς, διότι ταχέως θὰ στραφῇ τὸ κύριον ἐνδιαφέρον πρὸς τὸ ζήτημα κατὰ πόσον περὶ τῶν αἰσθημάτων ἡδονῆς καὶ λύπης δύναται, ὡς καὶ περὶ τῶν κρίσεων, νὰ λεχθῇ ὅτι εἶνε ἀληθῆ ἢ ἐσφαλμένα. Ὁ Πλάτων φαντάζεται πάντοτε τὴν ἀλήθειαν ὡς χαρακτηριστικὸν τοῦ ἀγαθοῦ.

Τὸ αἰσθηματῆ: ἡδονῆς καὶ λύπης ἀντιστοιχεῖ, ἐν τῇ ἀμέσῳ αὐτοῦ μορφῇ, πρὸς τὰς ταλαντεύσεις, αἰονεῖ τὰς ταλαντεύσεις τῆς ἰσορροπίας, τῆς ὅλης καταστάσεως τοῦ ὄργανισμοῦ: τὴν διατάραξιν τ. ἔ. (διαφθοράν) καὶ τὴν ἀποκατάστασιν (κατάστασις) τῆς φυσιολογικῆς καταστάσεως (31 C ἔ. 42 C, 46 C). Ὁργανισμὸς ὁ ὁποῖος δὲν θὰ ὑπέκειτο εἰς κανενὸς εἶδους ταλαντεύσεις τῆς ἰσορροπίας—ὁποῖον τινὰ φανταζόμεθα τὸν θεῖον—δὲν θὰ ἐγνώριζε τὰ αἰσθήματα οὔτε ἡδονῆς οὔτε λύπης (32 E). Ἀφ' ἑτέρου δὲν λαμβάνομεν εἰς ἐκάστην εἰδικὴν περίπτωσιν συνείδησιν τῆς διαταραξίως καὶ ἀποκαταστάσεως τῆς φυσιολογικῆς καταστάσεως (33 C - E)· ἔχομεν ἄρα καὶ ἡμεῖς κατάστασιν ἀπηλλαγμένην ἡδονῆς καὶ λύπης, ὅχι ὅμως διότι δὲν ὑπάρχουσι ταλαντεύσεις περὶ τὴν κατάστασιν τῆς ἰσορροπίας ἀλλὰ διότι δὲν εἶνε ἀρκούντως ἰσχυραὶ διὰ νὰ λάβωμεν συνείδησιν αὐτῶν ὡς ἡδονῶν καὶ λυπῶν (43 A - D).

Τὸ ἀνωτέρω δὲν προδιαθέτουσιν εὐμενῶς διὰ τὴν ταῦτισιν τῆς ἡδονῆς πρὸς τὸ ἀγαθόν. Πρὸς τὴν ἡρεμον διατήρησιν τῆς φυσιολογικῆς καταστάσεως, ἡ ὁποία εἶνε πάντοτε τὸ τέρμα εἰς τὸ ὁποῖον τείνομεν καὶ ἡ ὁποία ἄρα σημαίνει τὸ διὰ τὸν ὄργανισμὸν ἀγαθόν, ὁμοίως καὶ πρὸς τὰς

ἡμετέρας ὁπωσδήποτε κανονικὰς μετρίας ταλαντεύσεις τῆς ἰσορροπίας, δὲν ἀντιστοιχεῖ αἰσθημα ἠδονῆς ἢ λύπης. Ἀκριβῶς τὰ ἰσχυρὰ αἰσθήματα ἠδονῆς προϋποθέτουσι, τούναντίον, σημαντικὰς διαταράξεις τῆς ἰσορροπίας ἄρα μὴ φυσιολογικὴν, αὐτόχρομα παθολογικὴν, κατάστασιν, ἢ ὁποία κατ' ἀνάγκην θὰ ἔχει ὡς συνέπειαν τὰ ἰσχυρότατα ἐπίσης αἰσθήματα λύπης. Ὅποιος ἄρα ἐπιθυμεῖ ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέραν ἠδονὴν ἐπιθυμεῖ ταυτοχρόνως ἐξ ἴσου πολλὴν λύπην, ἐπιθυμεῖ νὰ εἶνε ἀσθενής, ἐπιθυμεῖ τὴν γένεσιν καὶ τὴν φθορὰν ἀντὶ τοῦ ἀναλλοιώτου διατηρουμένου εἶναι (55 A). Τοιαύτη τις ἐπιθυμία ὅμως εἶνε ἀνόητος, εἶνε αὐτόχρομα παράλογος, διότι λογικῶς δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἐπιθυμῇ τις τὸ γίγνεσθαι, ἀλλὰ μόνον τὸ εἶναι : διότι αὐτὸ κατ' ἑαυτὸ τὸ γίγνεσθαι εἶνε τὰ σις πρὸς τὸ εἶναι (53 C—55 C).

Διὰ τοῦ συλλογισμοῦ τούτου θὰ ἠδύνατο λίαν ταχέως νὰ ἀχθῆ εἰς πέρας ἡ συζήτησις. Περιπλέκεται ὅμως αὕτη διότι ἡ ἠδονὴ καὶ ἡ λύπη δὲν ὑπάρχουσιν ἀπλῶς ὡς ἄμεσος ἔκφρασις τῆς ἐκάστοτε ἐν γένει καταστάσεως τοῦ ὀργανισμοῦ, ἀλλὰ εἰς τὰ ὑπάρχοντα στοιχεῖα προστίθεται καὶ εὐθεία συμμετοχὴ τοῦ συνειδότος ὑπὸ τύπον παραστάσεως διὰ τῆς φαντασίας, μνήμης, ἀναμνήσεως, ἀναμονῆς καὶ κρῖσεως. Τούτο μᾶς φέρει ὄχι μόνον εἰς λεπτὰς ἐξηγήσεις ἀφορώσας τὴν ψυχολογίαν τῆς παραστάσεως ἀλλὰ καὶ εἰς ἐρεῦνας ἐπὶ τῆς ἀληθείας καὶ τῆς πλάνης αἱ ὁποῖαι ἔχουσι ἀρκετὴν σχέσιν πρὸς τὴν διαλεκτικὴν ὥστε, ἐν συναφείᾳ πρὸς τὰ προηγηθέντα καὶ τὰ ἐπόμενα μέρη τοῦ διαλόγου τὰ ἀπ' εὐθείας ἀφορῶντα τὴν διαλεκτικὴν, νὰ ἀπαιτήσωσι τὴν προσοχὴν ἡμῶν.

Οἱ ἐρεθισμοὶ τοῦ σωματικοῦ ὀργανισμοῦ μεταβιβάζονται, ὡς εἵπομεν, εἰς τὴν συνείδησιν ὄχι ἐν πάσῃ περιπτώσει ἀλλ' ἐν γένει μόνον ὅταν ἀποκτήσωσι ὀρισμένον βαθμὸν ἐντάσεως· εἰς τούτους, ἀφ' ἑτέρου, προστίθεται ὀλόκληρος ἢ πολὺπλοκος ἐνέργεια τῶν παραστάσεων. Ἡ μνήμη ἢ ὁποία οἶοναί διατηρεῖ τὸ ἔχνος τοῦ ἐξαφανισθέντος ἐρεθισμοῦ, ἢ ἀνιάμνησις ἢ ὁποία ἐκ τοῦ παραμείναντος τούτου ἔχρους ἀνανεοῖ αὐτόν, καθιστᾷ ἐν γένει τὸ πρῶτον δυνατόν ἐπιθυμίαν ἢ ὁρμὴν πρὸς κατάστασιν ἀντίθετον ἐκείνης ἐν τῇ ὁποίᾳ εὐρίσκεται τις ἀκριβῶς ταύτην τὴν στιγμὴν· διότι ὁ ἐπιθυμῶν πρέπει βεβαίως νὰ ἔχη ὁπωσοῦν συνείδησιν τινὰ ἐκείνου πρὸς τὸ ὁποῖον ὁρμᾶται. Οἱ αὐτοὶ ὄροι καθιστῶσι δυνατὰ τὰ αἰσθήματα τῆς ἀναμονῆς, τῆς ἐλπίδος καὶ τοῦ φόβου. Ἐκ τούτων παράγονται ποικίλων εἰδῶν διφυεῖς καταστάσεις. Ὡς ἐκ τῆς καταστάσεως εἰς τὴν ὁποίαν εὐρισκόμεθα ταύτην τὴν στιγμὴν αἰσθανόμεθα λύπην, συγχρόνως ὅμως ἔχομεν τὴν ἀνάμνησιν τῆς ἀντιθέτου ἐπιθυμητῆς καταστάσεως καὶ τῆς μετ' αὐτῆς συνδεομένης ἠδονῆς· εἰς δὲ πρὸς τούτους ἔχομεν τὴν ἐλπίδα νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς αὐτὴν τότε ἡ κατάστασις εἶνε ἀνάμικτος ἐξ ἠδονῆς καὶ λύπης· ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει διπλασιάζεται διὰ τῆς προστιθεμένης συνειδήσεως ταύτης ἡ λύπη.

Εἰς τὰς τοιαύτας λοιπὸν διφυεῖς καταστάσεις γεννᾶται τὸ ζήτημα: Τί εἶνε εἰς τὰ φαινόμενα ταῦτα ἀληθὲς καὶ τί ψευδές; Ἐκ πρώτης ὄψεως ἴσως φανῆ ὅτι δυνατόν ἢ ἀναμονή (ἐλπίς ἢ φόβος), ἐν γένει ἢ κρίσις, νὰ εἶνε ἀληθὴς ἢ ἐσφαλμένη, ὅχι ὅμως καὶ αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τὸ αἴσθημα τῆς ἡδονῆς ἢ τῆς λύπης, διότι ἐν πάσῃ περιπτώσει αἰσθανόμεθα ἢ τὴν ἡδονὴν ἢ τὴν λύπην. Τὸ τοιοῦτον ὅμως δὲν ἀρκεῖ διότι καὶ ὁ ἐσφαλμένως κρίνων, κρίνει ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἔχει τὴν θετικὴν πεποίθησιν ὅτι τὰ πράγματα ἔχουσιν οὕτω· διὰ τοῦτο καὶ ἡ κρίσις εἶνε ἐσφαλμένη ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἀντικείμενον ἐφ' ὅσον τὸ νομιζόμενον δὲν λαμβάνει χώραν. Ἦδη ἐρωτᾶται: Ἄφοῦ καὶ ἡ ἡδονὴ καὶ ἡ λύπη εἶνε, ἀναντιρρήτως, πραγματικῶς ἡδονὴ καὶ λύπη δὲν εἶνε δυνατόν κατ' ἀναλογίαν νὰ εἶνε καὶ αὗται ἐσφαλμένα ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἀντικείμενον τὸ προκαλοῦν τὴν ἡδονὴν ἢ τὴν λύπην; εἰάν δηλονότι τὸ ἀντικείμενον δὲν εἶνε τι πραγματικόν καὶ ἄρα ἡ ἡδονὴ καὶ ἡ λύπη νομίζουσι τὸ ὅποιον δὲν εἶνε ἀληθές· δὲν πρέπει δέ, ἄρα γε, ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ ν' ἀποδώσωμεν εἰς τὸν παρόρρον ἢ τὸν ὄνειρευόμενον ψευδῆ ἡδονὴν καὶ λύπην διότι ἀμφότεραι αὗται δὲν ἀφορῶσι πραγματικῶς τὸ νομιζόμενον ἀντικείμενον (36 C ε.);

Ἀλήθεια καὶ πλάνη εἶνε ἀρχηγόνως προσδιορισμοὶ ποιότητος δηλωτικοὶ ἀποδιδόμενοι ὑπὸ τῆς κρίσεως (37 C. πρᾶγμα γνωστὸν εἰς ἡμᾶς ἤδη ἐκ τοῦ «Σοφιστοῦ», ἰδ. αὐτ. 262 E, 263 B). Ἀλλὰ καὶ τὰ τοῦ ἀντικειμένου αὐτῶν ἀποτυγχάνοντα αἰσθήματα ἡδονῆς καὶ λύπης δὲν διαφέρουσιν ἄρα γε ἀπὸ ὀρισμένης ἀπόψεως κατὰ ποιότητα ἐκείνων τὰ ὅποια ὀρθῶς ἀναφέρονται εἰς τὰ ἑαυτῶν ἀντικείμενα;

Τὸ τοιοῦτον συνάγεται ὡς ἀκολουθῶς: Εἰς τὰς ἐκ τῶν αἰσθήσεων ἐντυπώσεις γεννῶνται ἀμφιβολίαι, καθίσταται ἄρα ἀναγκαῖα ἡ ἀπόφασις τῆς κρίσεως, συνεπεία π. χ. τῆς διαφόρου παραστάσεως τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου ἐκ διαφόρων ἀποστάσεων ὄρωμένου (38 B ε.). Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει οἶονεὶ λέγομεν πρὸς ἡμᾶς αὐτούς: βεβαίως τὸ πρᾶγμα ἔχει οὕτω ἢ οὕτω, καὶ ὅμως κατόπιν εὗρισκομεν αὐτὸ διάφορον. Ὡς τοιαύτην ἐσωτερικὴν ὁμιλίαν (λόγον) πρὸ πολλοῦ γνωρίζομεν τὸν διαλογισμὸν (διάνοιαν) καὶ τὴν ἀποπερατοῦσαν αὐτὸν κρίσιν (δόξαν· οὕτω καὶ ἐνταῦθα 38 E). Ἐνταῦθα ὅμως ἐξακολουθεῖται ἡ παρομοίωσις: Δὲν ὁμιλεῖ τις ἀπλῶς πρὸς ἑαυτόν, ἀλλ' ἡ μνήμη καταχωρεῖ οἶονεὶ ἐν τῇ ψυχῇ, ὡς εἰς βιβλίον, τοὺς ποικίλους τούτους «λόγους» ἄνευ διακρίσεως ἀληθῶν καὶ ψευδῶν. Συγχρόνως μὲ τὸν γράφοντα ἐργάζεται διαρκῶς καὶ εἰς ζωγράφος ἐν τῇ ψυχῇ ἡμῶν, ὁ ὅποιος εἰς τοὺς «λόγους» προσθέτει τὰς σχετικὰς εἰκόνας τὰς ὁποίας δικαίως νὰ δυνάμεθα ν' ἀποκαλέσωμεν ἀληθεῖς ἢ ψευδεῖς ἀναλόγως τῶν διανοημάτων καὶ κρίσεων τὰς ὁποίας οἶονεὶ ἐπεξηγοῦσιν. Ταύτας ἀποκαλοῦμεν ἀπεικονίσματα (φαντάσματα ἐξωγραφημένα) τῶν παραστάσεων ὅσάκις ἀνταποκρίνονται κατὰ τὸ περιεχόμενον

πρὸς τὸ ἀρχέγονον φαινόμενον τῆς ἐκ τῶν αἰσθήσεων ἐντυπώσεως (φανταζόμενα, 38 C. πρβλ. 39 A: ἡ μνήμη ταῖς αἰσθήσεσι ξυμπιπτούσα εἰς ταῦτόν).— Ἡ περὶ «φαντασίας» θεωρία αὕτη εἶνε εὐρυνσις τῆς ἐν τῷ «Σοφιστῇ» (264 A) ἐκφρασθείσης, συμφωνεῖ ὁμως μετ' αὐτῆς κατὰ τὸ κύριον σημεῖον ὅτι καὶ αὐτὸ κατ' ἑαυτὸ τὸ φαίνεσθαι στηρίζεται ἐπὶ τῆς κρίσεως, διότι ἡ πλάνη ἔγκειται ὄχι ἀπλῶς εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ὄρασιν τῶν εἰκόνων (εἰκόνας ἐν αὐτῷ δρᾶ πῶς, 39 C), ἀλλ' εἰς τὴν κρίσιν, οἶονεῖ εἰς τὸ κείμενον τὸ ὅποῖον ἡ εἰκὼν τῆς φαντασίας συνοδεύει χάριν μείζονος ζωηρότητος, ἡ ὁποῖα πλάνη τῇ ἀληθείᾳ σημασιτικῶς ὑποβοηθεῖται ὑπὸ τῆς συνοδεύουσης εἰκόνοσ, διότι πράγματι νομίζει τις ὅτι βλέπει ὅτι τὸ πρᾶγμα ἔχει οὕτω.— Μεταξὺ λοιπὸν τοιούτων ἀληθῶν καὶ ἐσφαλμένων εἰκόνων εὐρίσκονται καὶ εἰκόνες ἠδονῆσ καὶ λύπης, ἰδίως μελλούσης τιαούτης, αἱ ὁποῖαι, κατ' ἐσυνέπειαν, ἀνάγκη νὰ θεωρηθῶσιν ἐν τῇ αὐτῇ ἐννοίᾳ ὡσ ἀληθεῖς ἢ ἐσφαλμέναι. Εἶνε ἀληθῆσ ὅτι καὶ εἰς τὰσ περιπτώσεισ ταύτασ πράγματι αἰσθανόμεθα ἠδονὴν καὶ λύπην, ἀλλ' αἰσθανόμεθα αὐτάσ ἐνεκα μὴ πραγματικοῦ ἀντικειμένου ὅταν εἰς τὰσ εἰκόνασ ταύτασ τῆσ φαντασίας περὶ ἠδονῆσ καὶ λύπης δὲν ἀντιστοιχεῖ πραγματικότησ. Δὲν ἔχομεν ἄρα γε δίκαιον ν' ἀποκαλέσομεν πεπλανημένον τὸ τοιοῦτον αἰσθημα; καὶ τί δύναται νὰ ἀποτελῇ τὴν πλάνην αὐτοῦ ἂν μὴ τὸ ἀναληθῆσ (40 E);

Καὶ ἐνταῦθα ἡ πλάνη συνίσταται κυρίως εἰς τὴν διάφορον παρίστασιν τοῦ ἀντικειμένου ἐκ διαφόρου ἀποστάσεωσ: ἡ κατὰ τύπον καὶ χρόνον πλησιεστέρα ἠδονὴ καὶ λύπη φαίνεται, ἐν σχέσει πρὸσ μᾶλλον ἀπομακρυσμένην, μεγαλειτέρα, ἢ πλέον ἀπομακρυσμένη μικροτέρα ἢ ὅ,τι εἶνε πλὴν τούτου συνίσταται καὶ εἰς τὴν διαφορὰν ἐκείνων πρὸσ τὰ ὁποῖα παραβάλλεται. Τοιαῦτα ἐσφαλμέναι κρίσεισ ἐπὶ ἀντικειμένου τινὸσ τὸ ὅποῖον ἀντελήφθημεν δύνανται πρὸσ τούτοισ νὰ καταστήσωσ σφαλερὰν τὴν αἰσθησιν τῆσ τε ἠδονῆσ καὶ τῆσ λύπης· ἀλλὰ καὶ αὐτὴ αὕτη ἢ ἠδονὴ καὶ ἢ λύπη, ἀμέσωσ, κρίνεται κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἐσφαλμένωσ, αὐτὴ αὕτη ἢ ἠδονὴ καὶ λύπη φαίνονται μεγαλειτέρα ἢ μικρότερα τῆσ ἀληθείασ (42 A—C), εἶνε ἄρα μὴ—ἀληθεῖσ.

Οὕτω ἡ ἐλευθέρα ἠδονῆσ καὶ λύπης κατάστασισ φαίνεται ἤδη ὡσ ἠδονὴ παραβαλλομένη πρὸσ τὴν λύπην· ἐν τῇ περιπτώσει ταύτη πράγματι πλανᾶται τισ ὡσ πρὸσ τὸν χαρακτῆρα τοῦ συναισθήματοσ αὐτοῦ. Ὁρισμένοι φιλόσοφοι—δυστυχῶσ δὲν ὀνομάζει αὐτοὺσ ὁ Πλάτων, εἶνε δὲ ἀμφισβητούμενον ποίουσ ὑπαινίσσεται—παρατηρήσαντεσ τὴν πλάνην ταύτην ἐξήγαγον τὸ ὑπερβολικὸν συμπέρασμα ὅτι δὲν ὑπάρχει πραγματικὴ ἠδονὴ, ἀλλ' ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὅποῖον θεωρεῖται ὡσ τιαούτη εἶνε πράγματι μόνον ἀπηλλαγμένη λύπης κατάστασισ ἢ ὁποῖα κατὰ πλάνην φαίνεται (θετικὴ) ἠδονή. Ἐν πάσῃ περιπτώσει κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ Πλάτωνοσ δὲν εἶνε ταῦτα γενικῶσ ἀληθῆσ, συμβαίνει ὁμως τῇ ἀληθείᾳ ἐπὶ τῶν μεγίστων καὶ ἰσχυ-

ροτάτων ἡδονῶν ὅποια ἐν γένει εἶνε αἱ σωματικάι: αὗται ἀνταποκρίνονται εἰς τὰς ἰσχυροτάτας ἐπιθυμίας, ἄρα εἰς τὰ ἰσχυρότατα αἰσθήματα λύπης. Καταδεικνύεται δὲ οὕτω ἰδίως τὸ παράλογον τοῦ ἐπιθυμεῖν τὰς μεγίστας δυνατὰς ἡδονὰς διότι ἐπιθυμεῖ τις ταῦτοχρόνως τὰς μέγιστα: δυνατὰς λύπας· ἐπιθυμεῖ τις τὴν παθολογικὴν κατάστασιν τοῦ γὰ φέρεται τῆδε κάκεισε μεταξὺ τῶν ἄκρων.

Κατωτέρω ἐν λεπτῇ ψυχολογικῇ ἀναλύσει ἐξετάζεται ἡ ἀνάμιξις ἡδονῆς καὶ λύπης, οὕτω ἰδίως ἐν τῇ ἡδονῇ τῇ ἀφορώσῃ τὸ τραγικὸν καὶ τὸ κωμικόν· ταῦτα δὲ ἐφαρμόζεται ὄχι μόνον ἐπὶ τῶν δραμάτων ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς «ἅλης τραγωδίας καὶ κωμῆς τοῦ βίου» (50 B). Τελειωτικῶς ὁμοίως, ὡς εἴπομεν, δὲν εἶνε τῆς γνώμης ὁ Πλάτων ὅτι ἐν γένει δὲν ὑπάρχει ἀμυγῆς, ἄρα ἀληθῆς ἡδονῆς, ἀλλ' ὡς τριαύτην παρ' αδεχεται: πρῶτον τὴν καλαισθητικὴν, ὡς θὰ ἐλέγομεν σήμερον, ἡδονὴν τῶν καθαρῶν χρωματισμῶν, ποιμάτων, ἀρωμάτων, μουσικῶν φθόγγων, τὰ ὅποια πάντα ἱκανοποιοῦσι κατὰ τρόπον εὐχάριστον ἔλλειψιν μὴ αἰσθητῶς ὀδυνηράν· δευτέρω τὴν ἡδονὴν τῆς γνώσεως ἢ ὅποια ἐπίσης δὲν ἔχει ὡς ὄρον ὀδυνηράν ἔλλειψιν.

Ἡ ὅλαι ὁμοίως αἱ ἡδοναὶ αὗται στηρίζονται ἐπὶ καθαρῶν σχέσεων, ἐπὶ μέτρου καὶ νόμου, αἱ ὅποια παρακολουθοῦνται ὑπὸ ἰδιάζοντος εἰς αὐτὰς ἀρχεγόνου συναισθήματος ἡδονῆς (*ἡδονὰς οικείας* 51 C, *ξυμφύτους* D) ὡς ἐκ τούτου αὐταὶ καθ' ἑαυτὰς εἶνε ὄραται καὶ δὲν φαίνονται ὅτε μὲν ὄραται ὅτε δὲ μὴ ὄραται ἀναλόγως τῶν μεταβαλλομένων σχέσεων. Μόνον αἱ ἡδοναὶ αὗται εἶνε ἄρα ἀί. η θ ε ῖς. Ἡ ἀλήθεια ὁμοίως αὐτῶν στηρίζεται ἐπὶ τοῦ μέτρου καὶ τῆς καθαρῆς σχέσεως, συνεπῶς ἐπὶ τοῦ κατὰ νόμον καθορισμοῦ τοῦ ἀορίστου· ἐνῶ τοῦναντίον, αἱ ἄνευ μέτρου, μεταξὺ τοῦ πλέον καὶ ὀλιγώτερον τοῦ δέοντος ἀμφιταλαντευόμεναι καταστάσεις, ὡς στηριζόμεναι ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀοριστίας, ἀνήκουσιν ὡς ἐκ τούτου αὐτοδικαίως εἰς τὸ ἀναληθές (52 C).

Οὕτω ἀνήχθη ὁλόκληρος ἡ ἐξέτασις τῶν φαινομένων ἡδονῆς καὶ λύπης εἰς τὰς προηγουμένως ἐκτεθείσας γενικὰς ἀρχὰς· ταῦτοχρόνως δὲ ῥίπτεται νέον φῶς ἐπὶ τοῦ προβλήματος τοῦ δυνατοῦ τοῦ ψεύδους καὶ τῆς πλάνης τοῦ ὁποίου προβλήματος τὸ βάρος τόσον πολὺ ἤσθάνετο ὁ Πλάτων. Ἡ πηγὴ τοῦ ψεύδους εἶνε, κατὰ ταῦτα, ἡ μετέωρος ἀοριστία, ἐκ τῆς ὁποίας πᾶς καθορισμὸς κατὰ μέτρον καὶ νόμον ἀνάγκη οἰοῦναι γὰρ διανοίξῃ εἰς ἑαυτὸν δίοδον διὰ γὰρ ἐξέλθῃ. Ὁ καθορισμὸς θέτει τέρας εἰς τὴν μετέωρον καὶ ἀμφιταλαντευομένην κατάστασιν θεμελιῶν οὕτω πᾶσαν ἀλήθειαν καὶ πᾶν εἶναι, πᾶσαν διατήρησιν καὶ συνεπῶς τὴν ἀγαθότητα παντὸς πράγματος, καὶ τὴν ἀγαθότητα ἢ ἀρετὴν τῆς ψυχῆς, τὴν ἠθικὴν τ. ἔ. ἀγαθότητα.

Εἰς τὰς ἀρχεγόνους ἄρα ἐκεῖνας ἀρχὰς τοῦ ἀορίστου καὶ τοῦ καθορισμοῦ αὐτοῦ κατὰ μέτρον καὶ νόμον συνέχονται ἐν τέλει καὶ ἡ Λογικὴ

καὶ Ἡθική, μετ' ἀμφοτέρων δέ, κατὰ τὰ τελευταίως λεχθέντα, καὶ αὐτὴ ἢ Καλλολογία. Ἀξιοπαρατήρητον εἶνε πῶς ἡ συνάρεια αὕτη, τὴν ὁποίαν εἰς γενικωτάτας γραμμὰς ἐσχεδίασεν ἤδη ὁ «Γοργίας», φθάνει ἐνταῦθα μέχρι τῶν τελευταίων αὐτῆς βαθῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐκ τοῦ θεμελιώδους νόμου τοῦ λογικοῦ (τῆς λογικότητος) ἐξηγημένης θεωρίας τῶν ἀρχῶν.

Δ. Ἐρευνα τῆς γνώσεως καὶ τελειωτικὴ λύσις τοῦ ζητήματος (σελ. 55 C—67 B)

Ἀφοῦ ἀπεχωρίσθησαν τὰ καθαρὰ συστατικά τῆς ἡδονῆς ἀνάγκη νὰ διεξαχθῇ ἀνάλογος ἀποχωρισμὸς καὶ εἰς τὸ πεδίον τῆς γνώσεως. Ἐὰν ἀποχωρίσωμεν ἀπὸ τῶν λοιπῶν ἐπιστημῶν τὰς τοῦ ἀριθμοῦ, μέτρου καὶ σταθμῶν, ὅ,τι ὑπολείπεται ἔχει ὀλίγην ἀξίαν. Ἀπομένει μόνον ἀβεβαία «δόξα» στηριζομένη ἐπὶ ἐξασκήσεως τῶν αἰσθήσεων, πείρας, **τριβῆς** καὶ **ἀπλῆς στοχαστικῆς**: πολλοὶ ἀποκαλοῦσι τὸ τοιοῦτον «τέχνην», καὶ πράγματι δι' ἀσκήσεως καὶ κόπου εἶνε δυνατόν νὰ φθάσῃ ταῦτο μέχρις ὀρισμένου βαθμοῦ ἐπιδεξιότητος (**ῥώμη**, 55 B). Τὸ εἶδος τοῦτο περιλαμβάνει τὴν ὅλην μουσικὴν, ἐφ' ὅσον αὕτη στηρίζεται ὄχι ἐπὶ ἀκριβοῦς καταμετρήσεως ἀλλ' ἐπὶ ἀπλῆς ἐξασκήσεως πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ ὀρθοῦ, ὁμοίως καὶ ὅλας τὰς πρὸς τὴν βιομηχανίαν σχετιζομένας τέχνας, πάντως ἐννοεῖται ἐξαιρέσει τῆς οἰκοδομικῆς ἢ ὁποία χρησιμοποιεῖ ἀκριβεῖς καταμετρήσεις καὶ ὡς ἐκ τούτου φθάνει μέχρι σχετικῶς μεγάλου βαθμοῦ ἀκριβείας (56 B).

Αἱ ἀκριβέσταται ὅμως ἐπιστῆμαι εἶνε ἀναντιῶρήτως αἱ προμνημονευθεῖσαι: αἱ μαθηματικά. Ἀλλὰ καὶ μεταξὺ αὐτῶν ἀνάγκη οὐχ ἥττον νὰ διακρίνωμεν τὰ καθαρὰ, φιλοσοφικά (**τὰ τῶν φιλοσοφούντων**) καὶ τὰ κοινὰ, πρακτικά μαθηματικά. Σαφῶς ἀναφέρεται ἐνταῦθα ὁ Πλάτων εἰς τὴν περὶ τῶν ἐπιστημῶν θεωρίαν ἐν τῇ «Πολιτείᾳ» πρβλ. αὐτ. 525 D, 527 A: ἡ σπουδὴ τῶν μαθηματικῶν γίνεται μόνον χάριν τῆς γνώσεως, ἔχει τὴν ἀξίαν αὐτῆς ἐν τῷ διεγείρειν τὸ φιλοσοφικὸν πνεῦμα. Ἡ αὐτὴ διάκρισις τῶν «γνωτικῶν» (ἀφορῶντων καθαρῶς τὴν γνώσιν) καὶ «πρακτικῶν» (ἀφορῶντων τὸ ἐκτελεῖν καὶ πράττειν) μαθημάτων ἐπαναλαμβάνεται εἰς τὸν «Πολιτικόν» (258 DE) ὅπου γίνεται μνεία τοῦ αὐτοῦ κατὰ τὸ περιεχόμενον διακριτικοῦ χαρακτηριστικοῦ διὰ τὴν ὀριθμητικὴν τοῦ ὁποίου καὶ ἐν τῇ «Πολιτείᾳ» (525 DE, 526 A): ἡ πρακτικὴ ὀριθμητικὴ ἐκτελεῖ τοὺς ὑπολογισμοὺς αὐτῆς δι' οἰωνδήποτε ἑτεροειδῶν μονάδων ἐνῶ ἡ καθαρὰ θεωρητικὴ μόνον δι' αὐστηρῶς ὁμοειδῶν τοιούτων (περὶ οὗ ἄνωτ. σελ. 196). Μετὰ τὸν μοναδικὸν τοῦτον σαφῆ ὑπαινιγμὸν οὐδεμίᾳ ἄλλῃ ἐπεξήγησις δίδεται: τὸ τοιοῦτον δὲ εἶνε εὐνόητον ἀφοῦ πρόκειται ἀπλῶς νὰ ὑπομνησθῶσι τὰ προηγουμένως ἐκτεθέντα καὶ καθορισθέντα.

Καὶ ὅσον ἄρα ἀφορᾷ τὴν ἀκρίβειαν καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὴν καθαρότητα,

σαφήνειαν καὶ ἀλήθειαν, ἢ προτίμησις ἀνήκει εἰς τὰ μαθηματικὰ ἀπέναντι ὄλων τῶν λοιπῶν ἐπιστημῶν, ἐξαιρέσει μόνον τῆς Διαλεκτικῆς (58A) ἢ ὅποια ἀναντιρρήτως ὑπερέχει ὄλων τῶν ἄλλων, διότι γιγνώσκει ὅλας τὰς ἄλλας. Βεβαίως ἀνάγκη νὰ εἶνε αὕτη κατὰ πολὺ ἢ ἀληθεστέρα γνώσις ἀφοῦ ὡς ἄμεσον ἑαυτῆς ἀντικείμενον ἔχει τὸ εἶναι, τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ αἰωνίως ὁμοειδές. Διότι οὐδόλως ἐξετάζεται ἐνταῦθα ἡ χρησιμότης ἐν τῷ πρακτικῷ βίῳ—ἐν τούτῳ δυνατὸν νὰ ὑπερτερῇ αὐτῆς καὶ αὐτὴ ἢ κατὰ τὴν μέθοδον τοῦ Γοργία δητορικῆ—ἀλλὰ μόνον ἡ καθαρότης, ἀλήθεια καὶ ἀκριβεία (ἀυστηρότης) τῆς γνώσεως. Ἐν τῇ ψυχῇ ἡμῶν ζῆ βεβαίως δύναμεις τις διὰ νὰ ἀγαπῶμεν τὴν ἀλήθειαν καὶ νὰ πράττωμεν τὸ πᾶν χάριν αὐτῆς· τὴν ἀνάγκην ταύτην οὐδεμία ἄλλη ἐπιστήμη ἱκανοποιεῖ τόσον ὅσον ἡ Διαλεκτικὴ (58 D).

Πέραν τοῦ σημείου τούτου δὲν προχωρεῖ δυστυχῶς ἡ ἔρευνα. Μάλιστα ἔχομεν τὴν ἐντύπωσιν ὀπισθοδρομήσεως ὅταν βλέπομεν ὅτι διὰ τοσοῦτον σκληροῦ καὶ ἀποτόμου τρόπου τονίζεται πάλιν ἡ παλαιὰ ἀντίθεσις τῶν ἐπιστημῶν τοῦ εἶναι καὶ τοῦ γίνεσθαι, τοῦ μεταβλητοῦ καὶ τοῦ ἀναλλοιώτου: τὰ ἄλλα μαθήματα ἀσχολοῦνται μόνον περὶ τὴν «δόξαν» καὶ τὰ φαινόμενα· καὶ αὕτη ἀκόμη ἡ φυσικὴ ἔρευνᾷ μόνον «τόν δε τὸν κόσμον», πῶς ἐγένετο, πῶς ἐνεργεῖ καὶ πάσχει, ἔχει ὡς ἀντικείμενον ὄχι τὸ αἰεὶ ὄν ἀλλὰ τὸ γιγνώμενον, τὸ γενησόμενον καὶ τὸ γενόμενον. Τίποτε ὁμως δὲν γίνεται εἰς ἡμᾶς γνωστὸν ἐν ἀκριβεῖ ἀληθείᾳ καὶ περὶ ἐκείνου τὸ ὅποιον οὐδέποτε διέκειτο ἢ διάκειται ἢ ἴδᾳ διάκειται καθ' ὅμοιον τρόπον· πῶς ἄλλως τε ἐπὶ ἦτο δυνατόν νὰ γεννηθῇ δι' ἡμᾶς βεβαιότης καὶ σταθερότης ἐν σχέσει πρὸς τι τὸ ὅποιον αὐτὸ καθ' αὐτὸ στερεῖται καὶ τῆς ἐλάχιστης σταθερότητος (βεβαιότητος)· πῶς εἶνε δυνατόν νὰ ὑπάρχη περὶ αὐτοῦ διανοήσις καὶ «ἐπιστήμη» κατ' αὐστηρὰν ἀλήθειαν; Ἀλλὰ ὠρισμένη, καθαρὰ, ἀληθής, ἢ, ὡς συνηθίζομεν νὰ λέγωμεν, ἀμυγῆς γνώσις, ἐὰν ἐννοεῖται κατ' ἀρχὴν ὑπάρχει τοιαύτη περὶ ἀντικειμένου τινός, δύναται νὰ ὑπάρχη μόνον περὶ ἐκείνου τὸ ὅποιον ἀμυγές ὄν διάκειται πάντοτε καθ' ὅμοιον τρόπον· ὅλα τὰ ἄλλα μᾶς ἐνδιαφέρουσι κατὰ δεύτερον μόνον λόγον ἢ καὶ ὀλιγώτερον ἀκόμη. Καὶ οὕτω, μόνον ἐκεῖ εἶνε δυνατόν νὰ γίνῃ λόγος περὶ διανοίας καὶ φρονήσεως ἐν αὐστηρᾷ σημασίᾳ (μέχρι 59 D).

Αἱ δηλώσεις αὗται ἐπιδρῶσιν ὀπωσοῦν ἀπογοητευτικῶς μετὰ τὰ ἀποφασιστικὰ βήματα τὰ ὅποια ἐγένοντο ἤδη εἰς τὸν «Φαίδωνα», κατόπιν εἰς τὸν «Παρμενίδην», εἰς τὸν «Σοφιστήν» καὶ ὄχι ὀλιγώτερον εἰς αὐτὸν ἀκόμη τὸν «Φίληβον» πρὸς λογικὴν θεμελίωσιν τῆς ἐπιστήμης τῆς πείρας, τῆς ἐπιστήμης τῆς γενέσεως. Πόσον διάφορον ἦτο τὸ χωρίον Φιλ. 17 A: κατὰ τοῦτο ἡ «διαλεκτικὴ» μέθοδος συνίσταται εἰς τὴν κατὰ τὸ δυνατόν λεπτοτέραν εἰδικευσιν τῶν θεμελιωδῶν σχέσεων τοῦ ἐνὸς καὶ τῶν πολλῶν, τ. ἔ. τοῦ νόμου ἐν γένει πρὸς τοὺς καθ' ἕκαστον νόμους, ἢ ὅποια μεσολαβοῦσα μεταξύ

τοῦ «ἐνός» καὶ τοῦ «ἀπείρου» καθιστᾷ δυνατόν ἕνα διαρκῶς προϊόντα «καθορισμὸν τοῦ ἀπείρου». Ἐνῶ ἐνταῦθα εὐρισκόμεθα πάλιν ἐνώπιον τῆς ἀκάμπτου καὶ ἀμέσου ἀντιθέσεως τῶν ἑλεατῶν τοῦ ἔς ἀεὶ ἀναλλοιώτου καὶ τοῦ ἀεὶ ἀλλοιουμένου, δηλαδή τοῦ ἐνός καὶ τοῦ ἀπείρου χωρὶς καμμία νὰ γίνεται μνεία τῶν ἐνδιαμέσων ὄρων εἰς τοὺς ὁποίους κυρίως, κατὰ τὰ ἐκεῖ λεχθέντα, εἶχε τὴν ἔδραν αὐτῆς ἡ ἐπαστημονικὴ μέθοδος. Συμφώνως δὲ πρὸς ταῦτα ἐκεῖ μὲν πλήρως ἀνεγνωρίζετο τὸ γίνεσθαι (26 D) ἐν τῇ τελείῳ θετικῇ σημασίᾳ τοῦ συνιστᾶσθαι, τοῦ παρίγειν τὸ συγκεκριμένον εἶναι καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἀκριβῶς ἔξετείνεται νόμος καὶ ἐπιστήμη, ἐνῶ ἐνταῦθα εὐθύς ἐξ ἀρχῆς φαίνεται ἀποκρουομένη πᾶσα ἀλήθεια τῆς ἐπιστήμης τοῦ γίνεσθαι καὶ τοῦ μεταβλητοῦ ὡς μὴ ἐπιδεκτικὴ ἀπολύτου βεβαιότητος. Ὁ Πλάτων διαρρήδην ἀντιφάσκει πρὸς ἑαυτὸν λέγων ἐνταῦθα: ἐν τούτῳ κόσμῳ (περὶ τὸν κόσμον τόνδε 51 A) δὲν πρέπει νὰ ζητῶμεν νοῦν καὶ φρόνησιν· ἐνῶ κατὰ τὰ προηγουμένως ἐκτεθέντα ὁ νοῦς καὶ ἡ ἐπιστήμη ἐν τῷ ἀνθρώπῳ προέρχονται μόνον ἐκ τοῦ νοῦ καὶ τῆς νομιμότητος τοῦ σύμπαντος, τοῦτέστιν ἀκριβῶς τοῦ τοῦ (τοῦ ὄρατοῦ) κόσμου (τόδε τὸ καλούμενον ὄλον 28 D) τοῦ κόσμου E, τοῦδε δὲ κόσμον λέγομεν 29 E).

Τὸ πλέον ἀνεξήγητον εἶνε τὸ ἑξῆς: ἀφοῦ ἀμέσως προηγουμένως ἀκόμη ἀνεγνώρισεν ὁ Πλάτων εἰς τὴν ἐπιστήμην ἀριθμητικῶν, μέτρον καὶ σταθμῶν τὸ πλεονέκτημα τῆς ἀκριβείας φαίνεται ὡς νὰ μὴ ἐνθυμεῖται πλέον καθόλου ὅτι ἀκριβῶς ἐπὶ τῇ βάσει ταύτῃ ὄχι μόνον εἶνε δυνατὴ ἀλλὰ καὶ ὅτι, κατὰ τὰ προγενεστερῶς ὑπ' αὐτοῦ ἐκτεθέντα, ὑπ' αὐτῆς τῆς λογικῆς ἀπαιτεῖται ἐπιστήμη τις τοῦ γίνεσθαι ἢ ὁποῖα πάντως, εἰς τὰς καθαρὰς αὐτῆς βάσεις, θὰ ἴσταται τελείως ἰσότιμος, πλησίον τῶν μαθηματικῶν. Ἄλλως τε τὸ τοιοῦτον οὐδόλως θέτει ἐν ἀμφιβόλῳ τὴν ὑπέροχον ἀξίαν τῆς διαλεκτικῆς ἀφοῦ ἡ Μέθοδος, εἰς τὴν ὁποῖαν τόσον τὰ μαθηματικὰ ὅσον καὶ πᾶσα γνησία ἐπιστήμη χρεωστοῦσι τὴν ἀλήθειαν αὐτῶν, ἀποτελεῖ τὸ ἰδιάζον αὐτῇ ἀντικείμενον· αὕτη ἄρα τῶντι «γιγνώσκει» ὄλας τὰς ἄλλας, ἀφοῦ ὡς ἔργον ἑαυτῆς ἔχει τοὺς νόμους τῶν ἐπιστημῶν, ὡς αἱ ἐπιστῆμαι ἔχουσιν ἔργον ἑαυτῶν τοὺς νόμους τῶν φαινομένων.

Ἀνάγκη κατὰ ταῦτα νὰ παραδεχθῶμεν ὁποσοῦν ὅτι ὄλα αἱ σκέψεις αὗται (59 A - D) ἐξέρχονται τῶν συνεπειῶν τῶν ἐν τῷ πρώτῳ μέρει ἀποδειχθέντων καὶ ἐπαναπίπτουσιν ὡς πρὸς τὸ ἴσος καὶ τὴν σειράν αὐτῶν, εἰς βαρῆμίδα τὴν ὁποῖαν κατὰ τὰ ἄλλα ἔχει ἤδη ὑπερβῆ ἡ πλατωνικὴ φιλοσοφία. Τοῦναντίον πάλιν, τὰ ἀμέσως προηγουμένως ἐκτεθέντα (55 - 58) συμφωνοῦσι τελείως πρὸς τὴν ἀποψιν τοῦ πρώτου μέρους· ἐκ τῶν προηγουμένως ἄρα λεχθέντων οὐδὲν βεβαίως πρέπει ν' ἀναιρεθῇ. Πρόκειται συνεπῶς περὶ τῆς παλαιᾶς ψυχικῆς διαθέσεως, τῆς ἀποστροφῆς πρὸς «τοῦτον τὸν κόσμον» ἢ ὁποῖα μίαν ἀκόμη φροῦν, φανερώς, διασπῶνσα τὴν αὐστηρῶς λογικὴν ἀνάπτυξιν τῶν σκέψεων, παραμένει νικητῆς.

Ἐπολείπεται ἤδη, μετὰ πάντα ταῦτα, ν' ἀπαγγελθῆ ἡ ὀριστικὴ ἀπόφρασις ὡς πρὸς τὸ ἀρχικῶς τεθεῖν ζήτημα. Τὸ τέλειον, ἐπαρκὲς ἀγαθὸν ἀνάγκη νὰ συνενοῖ ἐν ἑαυτῷ νοῦν καὶ ἡδονήν, τοῦτέστι τὴν ἀληθεστάτην ἡδονὴν μετὰ τῆς ἀληθεστάτης γνώσεως (61 E). Βεβαίως, διὰ τὸν ἀνθρώπινον τοῦλάχιστον βίον, δὲν ἔξαρκεῖ νὰ γνωρίζωμεν «αὐτὴν» τὴν δικαιοσύνην, «αὐτὸν» τὸν κύκλον ἢ τὴν σφαίραν (ὡς ἀντικείμενα ἀπλῶς τῆς θεωρίας), νὰ ἀγνωῶμεν δὲ τὴν καίτοι ἀόριστον καὶ μὴ ἀμιγῆ ἐφαρμογὴν ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων τεχνῶν. Ἀνάγκη ἄρα πάντως νὰ παραδεχθῶμεν τὴν οἰκοδομικὴν, τὴν μουσικὴν καὶ πάντα τὰ προμνημονευθέντα μαθήματα. Ὁ ὀλιγώτερον ἀμιγῆς αὐτῶν χαρακτήρ δὲν θὰ βλίψει ὅταν κατέχομεν τὰς θεμελιώδεις ἐπιστήμας (τὰς πρώτας, 62 D) — Οὔτω ἀποκαθίστανται, ἐν ὀρισμένῳ μέτρῳ, τοῦλάχιστον ἐκ τῶν ὑστέρων, εἰς τὰ δίκαια αὐτῶν αἱ ἐμπειρικαὶ ἐπιστῆμαι καίτοι τῇ ἀληθείᾳ φαίνεται ὅτι μᾶλλον ἐξ ἀνάγκης εἶνε ἀνεκταί, χωρὶς ν' ἀναγνωρίζεται ὅτι ἀπαιτεῖται καὶ δικαιολογεῖται τοῦτο ὑπὸ τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ λογικῶν ἀρχῶν.

Ἐκ τῶν ἡδονῶν, τοῦναντίον, μόνον (ὡς ἄνω ἀπεδείχθη) αἱ καθαρὰ συμβιβάζονται κατ' ἀρχὴν πρὸς τὸν νοῦν καὶ τὴν φρόνησιν. Ὁ περιορισμὸς οὗτος ἀποδεικνύεται ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖος ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς ἀληθείας· ἄνευ ἀληθείας ὅμως οὔτε κατ' ἀρχὴν δύναται νὰ γίνῃ τι οὔτε ἴσαξ γενόμενον νὰ ἐξακολουθήσῃ ὑπάρχον (64 B).

Οὔτω ἐπετεύχθη τελείως ἡ ἔννοια τοῦ ἀγαθοῦ: εἶνε κόσμος ἀσώματος (ἰδεώδης), καθάρᾳ κατὰ νόμον τάξις ἐν ἁρμονίᾳ κυβερνώσα τὸ ἔμψυχον σῶμα (64 B). Τὸ τελευταῖον κινουμένον αἰτίον (αἴτιον αἰτία C D) τοῦ ἀγαθοῦ εἶνε, κατὰ ταῦτα, ἡ φύσις τοῦ μέρους, ἡ συμμετρία ἄνευ τῆς ὁποίας πᾶσα μίξις καταστρέφει ἑαυτὴν καὶ τὰ στοιχεῖα ἐκ τῶν ὁποίων σύγκειται, ἢ μᾶλλον κυρίως δὲν κατορθοῦται κἄν μίξις (τ. ἔ. ἀληθῆς, ἐσωτερικὴ συνένωσις) ἀλλ' ἀπλῆ ἀνάμιξις ἄνευ συνοχῆς. Οὔτω ὅμως ἡ ἔννοια τοῦ ἀγαθοῦ πλησιάζει πρὸς τὴν τοῦ ὁραίου διότι ἐπὶ τοῦ μέτρου καὶ τῆς συμμετρίας στηρίζεται τόσον τὸ κάλλος ὅσον καὶ ἡ ἀρετή. Ἐὰν πρὸς τούτοις λάβωμεν καὶ τὸ κατὰ τὰς προηγουμένας ἀποδείξεις ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς τοῦ μέτρου «τοῦ καθορισμοῦ τοῦ ἀπείρου» στηριζόμενον χαρακτηριστικὸν τῆς ἀληθείας, θὰ ἔχομεν ἂν ὅχι εἰς μίαν μόνην ἰδέαν, τοῦλάχιστον εἰς τρεῖς ὁμοῦ (σύντρισι καὶ οὐχὶ σύν τρισί) τὸν ὀρισμὸν τοῦ ἀγαθοῦ. Ταῦτα ἄρα τὰ τρία ὡς ἐν (οἶον ἐν) λαμβανόμενα ὀρθῶς θὰ θεωρήσωμεν ὡς αἰτίαν τῆς ἐκλογῆς καὶ συναρμολογίσεως τῶν συστατικῶν μερῶν τῆς μίξεως καὶ τοῦ ὅτι καὶ αὕτη, ἐφ' ὅσον περιέχει ταῦτα, καθὸ ἀποτελοῦντα τὸ ἀγαθόν, ἐν ἑαυτῇ θὰ εἶνε ἀγαθὴ (65 A).

Ἦδη εὐκόλως δυνάμεθα νὰ ἐξαγάγωμεν τὸ συμπέρασμα ὅτι καὶ ἀπὸ τῶν τριῶν τούτων ἀπόψεων ὁ νοῦς προηγεῖται τῆς ἡδονῆς· ἐν τῇ μίξει ἄρα (τοῦθ' ὅπερ ἐπρόκειτο νὰ ἀποδειχθῆ) ὁ κυριαρχῶν παράγων θὰ εἶνε ἑκεῖνος καὶ ὄχι αὕτη. Διότι ὁ νοῦς ταυτίζεται πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἢ εἶνε τὸ

μᾶλλον πρὸς αὐτὴν συγγενεῦον· πλὴν τούτου ἀνήκουσιν αὐτῷ ἀναντιρρήτως νόμος καὶ μέτρον, συνεπῶς καὶ κάλλος. Περὶ τῆς ἡδονῆς ὅμως δὲν δυνάμεθα νὰ ἰσχυρισθῶμεν πάντα ταῦτα.

Οὕτω λοιπὸν τελειωτικῶς ἀνωτάτη τὴν τάξιν ἀρχὴ εἶνε τὸ μέτρον, δευτέρα ἡ συμμετρία, κάλλος, τελειότης, ἐπάρκεια καὶ τὰ τούτοις συγγενῆ, τρίτη νοῦς, φρόνησις, ἀλήθεια. Μόλις μετὰ τὰς τρεῖς ταύτας, αἱ ὁποῖαι ὡς εὐκόλως βλέπει τις, ὁμοῦ ἀποτελοῦσι τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀγαθοῦ, ὡς προηγουμένως καθορίσθη, μετὰ τῶν δύο αὐτοῦ γενικῶν συνεπειῶν (64 DE), ἀκολουθεῖ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἰδίως ἀνήκει εἰς τὴν ἀνθρωπίνων ψυχὴν τ. ἔ. τέταρτον αἱ ἐπιστήμαι (ὁ πληθύντικὸς δὲν ἐτέθη ἐνταῦθα κατὰ τύχην) μετὰ τῶν πρακτικῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἀπλῶς «ἀληθῶν δοξῶν», ὁλόκληρος ἄρα ἡ σφαιρα τῆς τὴν γνῶσιν ἀφορῶσης δράσεως τέλος πέμπτον, κατώταται τὴν τάξιν, εἶνε αἱ καθαρὰ ἡδοναὶ (66 A-C). Τοσοῦτον μεγάλη ἄρα θὰ παραμένει ἡ ἀπόστασις μετὰ τῆς ἡδονῆς καὶ τοῦ πρώτου βαθμοῦ· «καὶ ἂν ἀκόμη πάντες οἱ βόες καὶ οἱ ἵπποι καὶ τὰ λοιπὰ θηρία ὑποστηρίζουσι τὸ ἐναντίον διὰ νὰ ἀκολουθῶσι τὴν ἡδονήν· διότι βεβαίως δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἔχωμεν μεγαλειτέραν ἐμπίστοσύνην εἰς τὰς κατωτέρας αὐτῶν ἐρωτικὰς ὁρμὰς ἢ εἰς τὴν ὁρμὴν τῆς λογικῆς συζητήσεως ἢ ὁποῖα προλέγει ἐξ ὀνόματος τῆς φιλοσοφικῆς μούσης» (67 B). Οὕτω ἡ ἀρχὴ τῆς λογικότητος ἀποτελεῖ τὸσον τὴν πρώτην ὅσον καὶ τὴν τελευταίαν λέξιν τοῦ πλουσίου τούτου ἔργου.

Ὀλίγα μόνον τινὰ ἔχουσι ἀκόμη ἀνάγκην ἐπεξηγήσεως. Ἐν τῇ κατατάξει ταύτῃ τῶν ἀξιῶν εἰς πέντε βαθμίδας, αἱ μὲν πρώται τρεῖς ἀντιπροσωπεύουσιν, ὡς ἤδη ἐλέχθη, ἀναντιρρήτως τὰ τρία διάφορα διακριτικὰ στοιχεῖα τῆς ἰδέας τοῦ ἀγαθοῦ, αἱ δύο κατώτεροι ἀφορῶσι τὰ κτήματα τὰ ἰδιάζοντα τῇ ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ περὶ τῆς ἀξίας τῆς ὁποίας καὶ πρόκειται κατ' οὐσίαν· γνῶσιν τ. ἔ. καὶ ἡδονήν. Ἡ διάταξις αὕτη εἶνε ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἀσθηρῶς ἀναγκαία. Εἰς τὴν ἀλληλουχίαν τῶν τριῶν πρώτων βαθμίδων δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ ἀποδώσωμεν ὑπερβολικὴν σπουδαιότητα· ἄλλως τε εἶνε ἐντελῶς σύμφωνος πρὸς τὴν προγενεστέραν διάταξιν (64 DE)· ἐν πάσῃ περιπτώσει εἶνε καλῶς δεδικαιολογημένη καὶ ὡς ἐκ τοῦ ὅτι τὸ μέτρον, ὁ καθορισμὸς τοῦ ἀορίστου, εἶχεν ἤδη ἐκεῖ ἀνακηρυχθῆ ὡς τελευταία αἰτία τοῦ ἀγαθοῦ. τὰ δὲ ἄλλα δύο χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα εἶχον μόνον συναχθῆ ὡς συνέπειαι αὐτοῦ.

Ἐντεῦθεν ὅμως ἀναμφισβητήτως ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ Πλάτων πράγματι, ὡς ἀνωτέρω παρεδέχθημεν, δὲν ἠθέλησε νὰ ἀνακηρύξῃ ὡς τελευταίαν «αἰτίαν» δῆθεν τοῦ νόμου (τ. ἔ. τοῦ νόμου αὐτῆς τῆς νομιμότητος), τὸν νοῦν καὶ νὰ ἀνηρώσῃ αὐτὴν ὡς οὐσιώδη ἀρχὴν καθὸ κινουσαν καὶ δρῶσαν, ὑπεράνω ἐκείνου ὡς ἀπλῶς τυπικῆς ἀρχῆς. Ἄλλὰ τὸ ἐναντίον· νομιμότης, κάλλος, ἀλήθεια εἶνε τρεῖς ἰσοδύναμοι περίπου ἐκφράσεις μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς τελευταίας ἀρχῆς ἢ ὁποῖα χάριν τοῦ

τρίτου χαρακτηριστικοῦ, ὅταν τοῦτο ἀκριβῶς ἴσταται εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν, δύναται καὶ ὡς σύνολον νὰ ἀποκληθῆ «νοῦς», ἢ ὅποια ὅμως ἐπίσης καλῶς θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποκληθῆ κατὰ τὸ πρῶτον χαρακτηριστικόν: «τὸ ἀγαθόν» ἢ κατὰ τὸ δεύτερον «τὸ ὡραῖον». ἄλλως τε πράγματι ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐπαρουσιάσθη προηγουμένως εἰς τὴν «Πολιτείαν» καὶ τὸ «Συμπόσιον». Ἐὰν ὅμως εἶνε ἀνάγκη ἐν ἓκ τῶν τριῶν χαρακτηριστικῶν νὰ τεθῆ ἐπὶ κεφαλῆς τίσε μόνον τὸ τῆς νομιμότητος δύναται νὰ εἶνε τοῦτο. Εἶνε ἄρα ἐντελῶς δεδικαιολογημένη ἡ πρόταξις τῆς ἀρχῆς τοῦ μέτρου τὸ ὡραῖον ἀκριβῶς ἀντιπροσωπεύει τὸν νόμον.

Ὁ Σεικλειεμπιχτερ (ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τῆ: μεταφράσεως τοῦ διαλόγου) ἀπορεῖ διατὶ ὁ «νοῦς» εἰς τὸν ὅποιον κατὰ τὰ προηγουμένως ἐκτεθέντα ἀνήκει ἡ πρώτη θέσις, εἶνε ὑποχρεωμένος ἐνταῦθα νὰ ἀρκεσθῆ εἰς τὴν τρίτην καὶ καταφεύγει εἰς τὴν ἐξήγησιν (ἢ ὅποια κατόπιν οὐδὲ αὐτὸν τὸν ἴδιον ἱκανοποιεῖ ἀλλ' ἀπαιτεῖ προσέτι καὶ ἄλλας βοήθητικὰς προϋποθέσεις) ὅτι δὲν πρόκειται ἐταῦθα περὶ τοῦ θείου καὶ ἀνωτάτου «νοῦς» (ὁ ὅποιος ὅμως ἐνταῦθα δὲν ἠδύνατο νὰ παρασιωπηθῆ, ἰδ. 64 A ἐν τε ἀνθρώπῳ καὶ τῷ παντί) ἀλλὰ περὶ τοῦ «ἐν αὐτῇ τῇ μίξει εἰσελιθόντος, ὡς τοιούτου». Ἡ ὅλη αὕτη δυσχέρεια εἶνε ἐντελῶς τεχνητή, διότι τὰ προγενεστέρως συναχθέντα δὲν εἶνε καμμία ἀνάγκη νὰ ἐρμηνευθῶσι ὡς ἀναφερόμενα εἰς ἄλλον ἐπαρκῆ λόγον (μάλιστα οὐδὲ εἶνε τοῦτο δυνατόν κατ' ἀρχὴν), εἰς ἄλλην «αἰτία» ἢ εἰς αὐτὴν τὴν πρώτην ἀρχὴν τῆς λογικῆς, τὴν τοῦ καθορισμοῦ τοῦ ἁορίστου ἢ ὅποια ὑπὸ τὸ ὁμοίως διὰ τῶν προγενεστέρως ἐκτεθέντων καλῶς δεδικαιολογημένον ὄνομα τοῦ μέτρου (μέτριον, μέτρον, 24 C, 25 A=νόμος, τάξις 56 B) δικαίως τίθεται ἐνταῦθα ὡς «αἰτία» ἐπὶ κεφαλῆς. Ἄλλως τε τόσον ἄμεσοι συνέπειαι αὐτῆς εἶνε τὸ κίλλος καὶ ἡ ἀλήθεια ὥστε, ἄνευ σοβαρᾶς τινος δυσχερείας, θὰ ἠδύνατο τὸ αὐτὸ νὰ ἀποκληθῆ καὶ «νοῦς» (τὸ ὅποιον ἐν 65 D τίθεται ἐν ἴσῃ μοίρᾳ πρὸς «ἀλήθειαν») ἢ «φρόνησις» καὶ νὰ κοσμηθῆ διὰ παντὸς δυνατοῦ κίλλους (30 AB).

Ἐκ τῆς ἀναλύσεως ταύτης ποριζόμεθα οὕτω νέαν σπουδαίαν ἐπιβεβαίωσιν τῆς ἀνωτέρω σχηματισθείσης γνώμης ἡμῶν περὶ τῆς σημασίας τοῦ νοῦ ὡς ἀνωτάτης «αἰτία». Τὴν εἶχομεν παραβάλει πρὸς τὴν ἐν τῇ «Πολιτείᾳ» Ἰδέαν τοῦ ἀγαθοῦ. Τῆς τελευταίας ταύτης ἀκατασχέτως καὶ ἀκουσίως ἀναμνησκόμεθα πάλιν ἐνταῦθα. Εἶνε παράδοξον πόσον ὀλίγον παρετηρήθη ὅτι δητῶς ἐνταῦθα (64 A) ἀνακινεῖται καὶ λύεται τὸ ζήτημα περὶ τοῦ περιεχομένου τῆς Ἰδέας τοῦ ἀγαθοῦ ὅσον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ὅσον καὶ τῷ Σύμπαντι (ἢ ἐν παντί;), ὅταν δὲ ἀναγιγνώσκωμεν τὴν ἀπάντησιν (65 A) κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν εἶνε βεβαίως δυνατόν νὰ συλλάβωμεν τὸ ἀγαθόν ἐν μίᾳ Ἰδέᾳ ἀλλὰ πάντως ἐν τρισὶν ὁμοῦ, εἶνε πολὺ δυσχερές, ἰδίως μετὰ τὴν σαφῆ συνάφειαν τῶν προηγηθεισῶν συζητήσεων πρὸς τὴν περὶ τῶν ἐπιστημῶν θεωρίαν τῆς «Πολιτείας», νὰ ἀποκρούσω-

μεν τὴν γνώμην ὅτι ἐνταῦθα ἀνάγκη νὰ ἐνθουμηθῶμεν τὴν «Πολιτείαν» ὅπου ἀσφαλῶς, τόσον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὅσον καὶ νῦν, πλείστοι θὰ εὖρον ὅτι ἐξυμνεῖται μὲν ὑπερβαλλόντως τὸ ἀγαθὸν δὲν ὀρίζεται ὅμως ἀρκούντως σαφῶς καὶ τί τοῦτο κυρίως εἶνε.

Μετὰ τὴν διαλεκτικὴν θεμελίωσιν τοῦ πρώτου μέρους τίποτε ἄλλο δὲν ἦτο δυνατόν νὰ χρησιμοποιηθῆ ὡς ὀρισμὸς ἢ ἡ πρώτη ἀρχὴ τοῦ καθορισμοῦ τοῦ ἀορίστου τοῦ ὁποίου ἡ περιληπτικὴ ἔκφρασις εἶνε τὸ μέτρον ἢ ὁ κατὰ μέτρον καθορισμὸς (*μέτρον ἢ μέτριον*). Καὶ τωόντι πληροῦ ὅλας τὰς ἀξιώσεις τὰς ὁποίας ὡς πρὸς τὸ ἀγαθὸν διατυποῖ ἡ «Πολιτεία». Εἶνε αἰτία τῆς ἰκανότητος τῆς γνώσεως ἐν σχέσει πρὸς τὸ ὑποκείμενον, τοῦ δυνατοῦ τοῦ εἶναι τι γνωστὸν (ἀλήθεια) ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἀντικείμενον, ταῦτοχρόνως αἰτία τοῦ εἶναι δι' ἀμρότερα, χωρὶς αὐτὸ τοῦτο νὰ εἶνε (ὠρισμένον τι, συγκεκριμένον) εἶναι, ἀλλὰ τί πέραν αὐτοῦ, ἀκριβῶς διότι ἐπ' αὐτοῦ στηρίζεται πᾶν εἶναι. Εἶνε ταῦτοχρόνως αἰτία πίσεως γενέσεως καὶ πίσεως ἐν ταύτῃ παρουσιαζομένης τάξεως καὶ νομιμότητος, αἰτία πίσεως ἀνθρωπίνης ἀρετῆς, ὅσον καὶ παντὸς ὠραίου. Ἐν τῇ ἀπίουστάτη αὐτοῦ μορφῇ, ἀκριβῶς ὡς ἀπεδείχθη τοῦτο καὶ περὶ τοῦ ἀγαθοῦ ἐν τῇ «Πολιτεία», δὲν εἶνε ἄλλο τι ἢ ἡ καθαρὰ ἔκφρασις τῆς πασῶν πρώτης ἀρχῆς αὐτοῦ τοῦ λογικοῦ, δυνάμενον ἄρα νὰ νοηθῆ μόνον διὰ τῆς διαλεκτικῆς ὡς τῆς τελευταίας ἐπιστέψεως τοῦ οἰκοδομήματος τῶν ἐπιστημῶν, τὰς ὁποίας προὑποθέτει ὡς βάσιν, διότι αὕτη «γιγνώσκει» ὅλας τὰς ἄλλας τ. ἔ. αὗται ἀποτελοῦσι τὸ ἀντικείμενον αὐτῆς (ἡ 8 Α). Ἡ συμφωνία ἀποδεικνύεται ἀληθῆς καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν, μᾶς φέρει ὅμως—εἶνε ἄρα γε ἀνάγκη νὰ τὸ ἐπαναλάβωμεν; — εἰς πᾶν ἄλλο ἢ ὑλικὴν τινα αἰτίαν, οὐσίαν, εἰς ἀριστοτέλειον τινὰ «ἀκίνητον κινητῆρα» ἔλλ' εἰς τὴν κυρίαρχον μέθοδον.

2. Ὁ Πολιτικός.

Ἡ κυρίως ἐν τῷ διαλόγῳ τούτῳ ἐνδιαφέρουσα ἡμᾶς συζήτησι: περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ κατὰ μέτρον καθορισμοῦ (*μέτριον* 283 C ἕως 287 A) ἀρχεται ἐπεισοδιακῶς πῶς ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ζητήματος τοῦ ὀρθοῦ μέτρον τῆς συζητήσεως τῆς ὁποίας πρόκειται τὰ γίνῃ ἐναρξίς· αἰτία δὲ τοῦ ζητήματος τούτου ἦσαν αἱ ἀντιρρήσεις τῆς κριτικῆς ἐναντίον τῶν ἀνιάρων διαιρέσεων ἐν τῷ «Σοφιστῇ» (286 ΒC). Κατακρίνομεν τὸ ὑπερβολικὸν μῆκος ἢ τὴν ὑπερβολικὴν βραχύτητα πραγματείας τινός· πῶς ἄρα γε ἔχει ἐν γένει τὸ πρᾶγμα ὡς πρὸς τὰς ἐννοίας τοῦ παρὰ πολὺ καὶ τοῦ παρὰ πολὺ ὀλίγον ἀφ' ἑνὸς καὶ τοῦ ὠρισμένου μέτρον ἀφ' ἑτέρου; Ἡ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ζητήματος ἀπόφασις φαίνεται νὰ εἶνε ἔργον τῆς μετροπαικτικῆς τέχνης. Ὑπάρχουσιν ὅμως δύο θεμελιωδῶς διάφορα εἶδη καταμετρήσεως καὶ πρὸς ταῦτα ἀνταποκρινόμενα δύο εἶδη τοῦ εἶναι καὶ τοῦ κρίνειν τὸ.